

تاثیر تدریس مشارکتی کلاس چند پایه بر پرورش فهم اختلافی دانش آموزان

محمدباقر وارسته^۱، ام البنین علیپور^۲

^۱ کارشناسی آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان باهنر اصفهان، m.b.varasteh1378@gmail.com

^۲ کارشناسی الهیات حوزه علمیه الزهرا نطنز، ralipoor413@gmail.com

چکیده - در این مقاله سعی شده است که اهمیت کار گروهی در رفع تعارضات و اختلاف نظرها بررسی شود. برای اینکه جامعه ای بسازیم که فهم اختلافی خوبی داشته باشد و در روابط بین فردی بتواند تفاوت ها را بهتر درک کنند و تفکر نقادانه مناسبی داشته باشند، لازم است که در مدارس به دانش آموزان نحوه کار گروهی را بیاموزیم و از همان کودکی به به آنها یاد بدهیم که از نظرات انتقاد کنند، نه از افراد. بدون شک استفاده از راهبرد مشارکتی و کار گروهی در مدارس، به خصوص مدارس روستایی که کلاس های چند پایه دارند، تاثیر به سزایی در پرورش فهم اختلافی دانش آموزان دارد. کلید واژه - اختلاف نظر، چندپایه، مشارکت.

در این کلاس ها، معلم بیش از یک ماده درسی را در طی یک جلسه در پایه های مختلف تدریس می کند.

۱- مقدمه

۲- مزایا کلاس های چندپایه

- در یک کلاس چند پایه دانش آموزان بین ۶ تا ۱۵ ساله وجود دارند. این دانش آموزان دوره های مختلف رشد جسمی و فکری را با نیازهای متفاوت می گذرانند که تعامل بین آنها در یادگیری اثرات زیادی دارد.
- معلم می تواند از برخی وسایل آماده شده برای همه پایه ها استفاده نماید و به این طریق در وقت و هزینه صرفه جویی شده و هم بر کارایی تدریس افزوده می گردد.
- در این کلاس ها می توان دانش آموزانی را که در بعضی از دروس عقب ماندگی دارند در پایه پایین تر قرار داد تا جبران کمبود بنمایند و به دانش آموزانی هم که پیشرفته هستند اجازه استفاده از درس سطح بالاتر را داد.
- دانش آموزان پایه های بالاتر در جریان تکرار دروس سال های قبل خود قرار گرفته این دروس برای ایشان تکرار می شود و یادگیری آن ها عمیق تر می گردد و بالعکس، دانش آموزان پایه های پائین تر تا حدودی با

تمام سیستم های آموزشی دنیا با توجه به سن و پایه، سازماندهی می شوند. سازمان دهی دانش آموزان دوره ابتدایی را می توان به دو گروه کلاس تک پایه و کلاس چندپایه تقسیم کرد. یکی از این ایده آل ها، کلاس درس تک پایه است. اما برخی از شرایط، نظام های آموزشی را وادار می کنند که از ایده آل دور شوند. بنابر این هنگامی که ایجاد کلاس های تک پایه به منظور ارائه آموزش، غیر ممکن باشد؛ لازم است که دروس دانش آموزان در کلاس های چند پایه مناسبی برگزار گردد. بنابر این کلاس چندپایه، از چندین پایه تشکیل می شود و اغلب بین دو تا شش پایه را شامل می شود. گاهی دوره آمادگی نیز به این پایه ها اضافه می شود. در کشور ایران نیز گاهی یک معلم علاوه بر مدیریت شش پایه، تعدادی کودک دوره آمادگی را هم آموزش می دهد. کلاس چندپایه کلاسی است که در آن دانش آموزان از نظر سن، توانایی، مهارت و همچنین پایه تحصیلی متفاوت هستند و همه زیر سقف یک اتاق، توسط یک معلم در تمام طول سال تحصیلی آموزش می بینند.

محدودیت اولین کاری است که آن ها انجام می دهند باید دانست که نیازهای دو طرف نقش مهمی در موفقیت مستمر آن ها در روابط دوجانبه دارد و تمام نیازهای آن ها باید مورد احترام باشد.

در روابط شخصی، درک نکردن نیازهای دیگران ممکن است به ایجاد فاصله، مشاجره و حتی قطع ارتباط منجر شود. در روابط شغلی نیازهای برآورده نشده ممکن است علت اصلی اختلافات عمیق و پیچیده باشد. اما وقتی فردی تلاش کند که نیازهای دیگران را به رسمیت بشناسد و با تفاهم و همدلی به برآوردن آن بیندیشد، در واقع راهی به سوی حل خلاقانه مسئله و کار گروهی باز کرده است. درباره ماهیت اختلاف، خوب است بدانید که یک اختلاف چیزی بیشتر از نرسیدن به توافق است زیرا در آن حسی از نداشتن امنیت و تهدید به طرفین دست می دهد. نکته این جاست که تمام افراد در مواجهه با اختلاف ها، دیدگاه خود را براساس تجربیات، فرهنگ، ارزش ها و عقاید شخصی ابراز می کنند. بنابراین اختلاف از آنچه هست، جدی تر تلقی می شود. اگر فردی نتواند با احساسات خود به هنگام استرس کنار بیاید و یا آن را مدیریت کند، قادر به حل مسالمت آمیز و موفق اختلاف با دیگران نخواهد بود. البته نباید فراموش کرد که اختلاف نظر فرصتی برای رشد فردی است زیرا وقتی فرد بتواند اختلاف نظرش را با فرد دیگری رفع کند، اعتماد به نفس پیدا می کند و با احساس امنیت و آرامش خاطر بیشتری به حل مسائل احتمالی بعدی در زندگی روزمره خود خواهد پرداخت.

۱-۳- اختلاف نظر و مزایای آن

واقعیت این است که در هر رابطه ای اختلاف نظر و تعارض وجود دارد ، البته نوع تعارض ها و اختلاف نظرها از رابطه ای به رابطه دیگر تفاوت می کند ، با این وجود حتی در نزدیک ترین روابط بین فردی نیز اختلاف نظر وجود دارد . به عبارت دیگر داشتن اختلاف نظر یک قسمت جدا نشدنی از ارتباطات انسان ها است و می تواند باعث رشد و ارتقاء مهارت های بین فردی گردد. بنابراین بسیار مهم است که به جای تلاش در جهت حذف اختلاف نظر ، سعی شود مهارت هایی برای حل موثر اختلافات و تعارضات بین فرد آموخته شوند . اگر انسان از بحث و گفتگو پرهیز کند و یا مشکلات بین فردی خود را به شیوه ای نامناسب و ناکافی حل کند ، در نتیجه در درازمدت با مشکلات بسیار جدی تر در روابط بین فردی خود روبرو می شود.

درس های سال های بالاتر آشنا می شوند و این خود پیش زمینه ای برای یادگیری وسیع تر آن ها خواهد شد.

- به دانش آموزان فرصت می دهند، بر اساس مهارت ها، استعداد، علاقه، نوع شخصیت و میزان سن خود با یکدیگر همکاری کنند و باعث گسترده شدن حوزه تجربه ها و روابط اجتماعی دانش آموزی شود.
- با افزایش دامنه ی سنی دانش آموزان، سطح پیشرفت آنان را افزایش می دهد و سبب می شود دانش آموزان، دوستی های خود را بر اساس عوامل دیگری به جز سن نیز پایه ریزی کنند.
- برای دانش آموزان بزرگتر فرصت فراهم می کند تا با درس دادن به دانش آموزان کوچکتر نقش معلم را بازی کنند و بهره گیری از یک معلم در چند سال تحصیلی متوالی سبب عمیق تر شدن پیوند بین معلم و دانش آموزان می شود.
- دانش آموزان پذیرش و تحمل دیگران را یاد می گیرند و زمانی که دانش آموزان بر اساس سطح توانایی خود آموزش ببینند، شرایط طبیعی تری برای آموزش فراهم می شود.
- یکی دیگر از مزایای مهم تدریس در کلاس های چندپایه، تقویت و توسعه تفکر انتقادی است.

۳-۱- اختلاف

اختلافات به طور کلی ناشی از تفاوت هاست. وقتی ارزش ها، انگیزه ها، اهداف و خواسته های دو نفر با یکدیگر متفاوت باشد، می توان بروز اختلاف را پیش بینی کرد. اگر اختلاف جزئی باشد، حتماً تفاوت ها هم جزئی است. اما اگر اختلافات بزرگ باشد، یک نیاز عمیق درونی برای حل مشکل که برخاسته از نیاز به امنیت، احترام، صمیمیت و نزدیکی با دیگران است، آشکار می شود. طبیعی است که همه افراد بخواهند درک شوند و مورد حمایت قرار بگیرند. اما راه های رسیدن به این خواسته بسیار گسترده است. تامین نیازهای متفاوت برای کسب احساس امنیت و آرامش خاطر یکی از بزرگ ترین چالش های انسان های بالغ در زندگی فردی و اجتماعی است. ابتدا بهتر است درباره نیاز به امنیت و تداوم آن در مقابل نیاز به کشف و جست وجو و پذیرش خطر گفت وگو کنیم. اغلب ما شاهد اختلاف بین فرزندان و والدین بوده ایم. نیاز یک کودک کشف و میل به جست وجوگری است. اما والدین باید امنیت کودک را فراهم کنند. بنابراین ایجاد

- از فواید اختلاف نظر در روابط بین فردی موثر می توان به موارد زیر اشاره کرد:
- اختلاف نظر تغییر کردن را تشویق می کند ، مواقعی هست که باید تغییر کرد . مهارت های جدیدی را باید یاد گرفت . دیدگاه های قدیم را کنار گذاشت و دیدگاه های جدید اتخاذ کرد . زمانی که انسان موضوع را از دید یک نفر دیگر به خوبی ببیند ، دیدگاه و نظرات خودش نسبت به موضوع نیز تغییر می کند .
- اختلافات زندگی را جالب تر می کند و بسیاری از مواقع کنجکاو و علایق انسان را تحریک می کند . بحث در مورد سیاست، ورزش، کار، مشکلات اقتصادی و نظایر آن ، تعاملات بین فردی را پویاتر و خوشایندتر می کند . وقتی دیگران با نظر فرد مخالف هستند این انگیزه را در وی ایجاد می کنند که در مورد موضوع ، اطلاعات بیشتری را جمع آوری کند .
- زمانی که اختلاف نظر بین تصمیم گیرندگان وجود دارد ، تصمیم های مناسب تر و بهتر گرفته می شود . اختلاف نظر در تصمیم گیری باعث می شود تا فرد در مورد تصمیمی که می خواهد بگیرد ، دقت و فکر بیشتری داشته باشد .
- اختلاف نظر به فرد کمک می کند خودش را به عنوان یک فرد بشناسد . هنگام به وجود آمدن یک اختلاف فرد متوجه می شود چه چیز هایی وی را عصبانی می کند . چه چیزهایی باعث ترس او می شود . چه چیزی برایش مهم است و یک اختلاف نظر و بحث را چگونه مدیریت می کند .
- داشتن اختلاف می تواند باعث تفریح و شادی افراد گردد ، تنوع علایق و نظرات نسبت به ورزش ، کتاب ، فیلم و زندگی را جالب تر می کند .
- اختلاف نظر می تواند روابط را غنی تر نماید . در یک اختلاف فرد یاد می گیرد که دیدگاه دیگری را نیز به حساب آورده و به آن احترام بگذارد [۱] .
- گفتگوی باز و صادقانه: بهترین راه برای مدیریت اختلاف نظرها، ایجاد فضایی برای گفتگوی آزاد و صادقانه است. والدین باید به فرزند خود اجازه دهند که باورهای خود را بیان کند و به او نشان دهند که نظراتش احترام می گذارند. همین طور فرزندان باید به والدین فرصت دهند تا نگرانی ها و دلایل خود را توضیح دهند.
- احترام متقابل: یکی از اصول مهم در حل اختلافات، احترام به نظرات و باورهای طرف مقابل است. حتی اگر والدین یا فرزندان نتوانند به توافق برسند، باید به باورهای یکدیگر احترام بگذارند. این احترام متقابل باعث می شود که روابط سالم و مثبت حفظ شود.
- پذیرش تفاوت ها: والدین باید یاد بگیرند که فرزندان ممکن است باورهای متفاوتی نسبت به آنها داشته باشند و این طبیعی است. در عین حال، فرزندان نیز باید درک کنند که والدین تجربیات متفاوتی داشته اند و نمی توانند به طور کامل با نظرات آنها مخالفت کنند.
- عدم اجبار به تغییر باورها: والدین نباید تلاش کنند که فرزندشان را به تغییر باورها و ارزش های خود وادار کنند. در عوض، باید سعی کنند فضای گفتگوی آزاد ایجاد کنند تا فرزند خود به طور طبیعی دیدگاه های مختلف را مورد بررسی قرار دهد.
- فهم و پذیرش تفاوت های نسلی: والدین باید به این نکته توجه داشته باشند که فرزندان در دنیای متفاوتی زندگی می کنند و ممکن است در مواجهه با مسائل مختلف، نگاه های متفاوتی داشته باشند. والدین باید از این تفاوت ها به عنوان فرصتی برای یادگیری و رشد استفاده کنند.
- تشویق به تفکر انتقادی: یکی از بهترین روش ها برای کمک به فرزندان در مدیریت اختلافات این است که آنها را تشویق کنیم تا از زاویه های مختلف به مسائل نگاه کنند. این کمک می کند که فرزند با دقت بیشتری به باورهای خود فکر کرده و درک بهتری از دیگران پیدا کند.

۴- حل تعارض و اختلاف و تقویت همکاری گروهی در کلاس

۲-۳- راهکارهای مدیریت اختلاف نظر در ارزش ها

اختلاف نظر در ارزش ها و باورها طبیعی است، اما والدین و فرزندان می توانند با استفاده از چند راهکار، این اختلافات را به طور سالم و سازنده مدیریت کنند:

بسیاری از دانش آموزان در کلاس های درس می نشینند و ساعت ها به سخنان معلم خود گوش می دهند اما نمی توانند به شکل مورد انتظار مطالب را یاد بگیرند. هرچند که معلم در روش یادگیری یک جانبه تمام تلاش خود را می کند، اما باید بگوییم که این روش در بسیاری از مواقع راه حل مناسبی نیست. معلمان باید در این مواقع از روش یادگیری مشارکتی بهره ببرند تا کیفیت تدریس خود را افزایش دهند.

آموزش مشارکتی یک فرایند گروهی است که می تواند تاثیرات فوق العاده بر روند تحصیلی دانش آموزان داشته باشد. به کارگیری این روش باعث می شود دانش آموزان مباحث مختلف را ساده تر و با روشی جذاب تر یاد بگیرند. همین امر باعث شده است بسیاری از کشورهای پیشرفته از این روش تدریس در مدارس خود استفاده کنند.

رویکرد مشارکتی یعنی این که دانش آموزان برای افزایش سطح یادگیری همراه با همدیگر فعالیت داشته باشند. علاوه بر این یادگیری مشارکتی باعث می شود که دانش آموزان روابط اجتماعی بهتری داشته باشند و همدیگر را درک کنند. این رویکرد آموزشی به دانش آموزان کمک یاد می دهد که با انجام کار تیمی می توانند کارها را ساده تر انجام بدهند و به موفقیت های بزرگتری برسند.

در فرایند یادگیری مشارکتی دانش آموزان به چند گروه ۳ الی ۵ نفره تقسیم می شوند و برای دستیابی به اهداف خاصی تلاش می کنند. در یادگیری مشارکتی از دانش آموزان خواسته می شود، فعالیت هایی نظیر تحقیقات، تکمیل تکالیف و ... را به صورت گروهی انجام بدهند.

خوشبختانه روش یادگیری به صورت گروهی یک روش تدریس بسیار کاربردی است که در سال های گذشته توانسته نیاز بیشتر دانش آموزان را از یک تحصیل با کیفیت رفع کند و همچنین فرایند تدریس معلمان را در عین ساده تر بودن، با کیفیت تر کند.

یادگیری به شکل گروهی می تواند فرایند تحصیل دانش آموزان را بسیار پربارتر و مفیدتر کند و سبب یادگیری بهتر دروس و افزایش مشارکت دانش آموز در کلاس می شود. باید بدانید که مزایای یادگیری مشارکتی به همین موارد ختم نمی شوند. تحقیقات نشان می دهند که یادگیری به روش مشارکتی، چندبرابر روش های یادگیری به شکل انفرادی کارایی دارد. یادگیری مشارکتی می تواند طیف گسترده ای از مهارت ها را تقویت کند و به کارگیری از این روش یادگیری چیزی بیش از

کلاس درس تنها جایی برای یادگیری فردی نیست؛ بلکه فضایی است که در آن تعامل های اجتماعی مداوم رخ می دهد. وقتی گروهی از دانش آموزان با پیشینه ها، شخصیت ها و توانایی های متفاوت کنار هم قرار می گیرند، طبیعی است که اختلاف نظر و تعارض به وجود بیاید. مسئله این نیست که تعارض رخ ندهد، بلکه مهم این است که چگونه مدیریت شود تا به رشد فردی و گروهی منجر گردد.

تعارض اگر به درستی مدیریت نشود، می تواند منبع استرس، طرد اجتماعی و حتی افت تحصیلی شود. اما اگر کودکان یاد بگیرند با گفت و گو، همدلی و جستجوی راه حل مشترک اختلاف ها را حل کنند، نه تنها روابط خود را بهبود می بخشند، بلکه مهارت هایی حیاتی برای زندگی اجتماعی آینده به دست می آورند. این مهارت ها شامل گوش دادن به دیدگاه دیگران، بیان محترمانه ی احساسات و یافتن راه حل هایی است که برای همه قابل قبول باشند.

مدرسه محیطی ایده آل برای تمرین همکاری گروهی است. وقتی دانش آموزان در فعالیت های مشترک، پروژه های گروهی یا بازی های تیمی شرکت می کنند، فرصت پیدا می کنند تا مسئولیت پذیری، تقسیم وظایف و احترام به نقش دیگران را تجربه کنند. این تجربه ها، علاوه بر تقویت روابط اجتماعی، به رشد مهارت های شناختی و خلاقیت نیز کمک می کنند.

همکاری گروهی مزایای روان شناختی فراوانی دارد. کودکانی که در کارهای گروهی مشارکت می کنند، احساس تعلق بیشتری به کلاس پیدا می کنند، سطح انگیزه ی تحصیلی شان بالاتر می رود و اعتماد به نفس اجتماعی بیشتری شکل می دهند. همچنین یاد می گیرند که موفقیت فردی به موفقیت جمع گره خورده است و پیشرفت زمانی ارزشمندتر است که همه در آن سهم داشته باشند.

در این میان، نقش معلم بسیار کلیدی است. معلم می تواند با ایجاد فضایی امن و عادلانه، دانش آموزان را به بیان آزادانه ی نظرشان تشویق کند و در عین حال بر شیوه ی گفت و گو و تعامل آن ها نظارت داشته باشد. استفاده از روش های حل مسئله، بازی های نقش آفرینی و بحث های گروهی می تواند مهارت حل تعارض را به صورت عملی در کلاس آموزش دهد [۲].

۱-۴- راهبرد مشارکتی کلاس چندپایه، گامی برای حل تعارض

باعث می شود یاد بگیرند که به یکدیگر احترام بگذارند. این انتقاد کردن ها و اعلام مشکلات مختلف باعث می شود، دانش آموزان روحیه انتقادپذیری پیدا کنند و در برابر انتقاد افراد مختلف در زندگی با مشکلات متعدد روبرو نشوند. این روحیه انتقادپذیری علاوه بر این که در فرایند تحصیلی بسیار دانش آموزان را تحت تاثیر خود قرار می دهد، کمک شایانی به آن ها در زندگی روزمره می کند.

۵- ایجاد روحیه کار تیمی و آشنایی با این مهارت توانایی انجام کار گروهی یکی از مهم ترین مهارت های نرم است که باید آن را به دانش آموزان آموخت. اگر دانش آموزان نتوانند کارها را به صورت گروهی انجام بدهند علاوه بر تحصیل در زندگی شخصی خود نیز دچار مشکلات متعددی می شوند. خوشبختانه روش یادگیری مشارکتی این امکان را به دانش آموزان می دهد تا توانایی انجام فعالیت های گروهی را در خود تقویت کرده و با اهمیت بسیار آن آشنا شوند [۳].

۵- نتیجه گیری

در نهایت، یادگیری حل تعارض و همکاری گروهی یک سرمایه گذاری بلندمدت است. دانش آموزانی که در مدرسه می آموزند اختلاف ها را به جای دشمنی به فرصت رشد تبدیل کنند و در کنار دیگران برای اهداف مشترک تلاش نمایند، در آینده ی شغلی و اجتماعی خود نیز توانمندتر خواهند بود. مدرسه با پرورش این مهارت ها می تواند نقشی اساسی در ساختن جامعه ای سالم تر، همدل تر و کارآمدتر ایفا کند.

مراجع

- [۱] حجتی، غزاله، اختلاف نظر دینی، ویراست اول، قم، کتاب طه، ۱۴۰۰.
- [۲] آزاد، عباس، روابط بین فردی، ویراست اول، تهران، تیماس، ۱۴۰۱.
- [۳] مرتضوی زاده، سید حشمت الله، راهنمای تدریس، ویراست سوم، تهران، عابد، ۱۳۹۴.

کنار هم نشستن دانش آموزان و درخواست از آن ها برای کار گروهی است.

آیا تابه حال فکر کرده اید که چرا بیشتر کشورهای پیشرفته از سال های اول تدریس، فعالیت ها را صورت گروهی انجام می دهند؟ آیا این روش مزایای بیشتری دارد؟ در ادامه برخی از مزایای این روش تدریس را به صورت کلی برای شما شرح داده ایم تا پاسخ سوالات خود را در آن ها بیابید.

۱- تقویت مهارت ارتباط اجتماعی

در روش یادگیری مشارکتی دانش آموزان در شرایطی قرار می گیرند که باید به طور موثر با یکدیگر ارتباط برقرار کنند تا نتایج خوبی به دست آورند. همچنین آن ها مجبور اند نظرات، پیشنهادها و افکار خود را به شکلی واضح بیان کنند که همین امر موجب تقویت ارتباط اجتماعی دانش آموزان می شود. این فعالیت ها باعث می شوند، دانش آموزان به مرور زمان با یکدیگر ارتباط بهتری برقرار کنند و اهمیت و مزایای ارتباطات اجتماعی را به خوبی درک کنند.

۲- برقراری رابطه دوستانه

دانش آموزان زمانی که تحت تاثیر روش یادگیری مشارکتی قرار می گیرند، علاوه بر موارد مثبت دیگر اهمیت برقراری روابط دوستانه را به خوبی درک می کنند. همچنین یاد می گیرند که در زندگی به دوستان خوب نیاز دارند تا آن ها را در شرایط مختلف کمک کنند و در شرایط سخت علاوه بر همراهی با یکدیگر مهربان باشند. همچنین یک رابطه دوستانه در کلاس های درس باعث افزایش انگیزه دانش آموزان و در نتیجه کیفیت بیشتر تحصیل می شود.

۳- ایجاد حس همدلی در میان دانش آموزان

زمانی که دانش آموزان به صورت گروهی فعالیت های مختلف انجام می دهند، به شک ناخودآگاه حس همدلی و وحدت در آن ها شکل می گیرد. با وجود حس همدلی در کلاس، دانش آموزان برای دستیابی به اهداف و موفقیت به عنوان یک گروه با یکدیگر همکاری خواهند کرد و به این ترتیب رشد کلی دانش آموزان را تضمین می شود.

۴- بهبود روحیه انتقادی

زمانی که دانش آموزان به صورت گروهی فعالیت های مختلفی را انجام می دهند، در شرایطی قرار می گیرند که باید خطاها و مشکلات مختلف را بیان کنند و به یکدیگر به شیوه صحیح انتقاد کنند. آن ها در مقابل دیدگاه ها و افکار مختلف قرار می گیرند که